

Секція 1. Регіоналістика: теорія та історія

Отже, проблематика регіональної економіки все більше актуалізується у сучасному світі, проте її стає складно, а можливо і недоцільно, виокремлювати з регіоналістики в цілому, оскільки як для бізнесу, так і для цілей регіонального управління визначальним є весь спектр питань формування і розвитку територіальних систем. Для України питання підготовки фахівців, які б володіли специфічними компетенціями з регіоналістики, є особливо важливим в контексті проведення реформи децентралізації. Натомість у освітньому просторі спостерігається поступова відмова від вивчення науки «Регіональна економіка» як такої, що втратила свою практичну значимість. Тому перехід до вивчення регіоналістики як більш широкої за предметним охопленням і практичної за спрямованістю міг би заповнити компетентнісну прогалину в підготовці сучасних фахівців з державного та регіонального управління, а також підприємницької діяльності.

Список літературних джерел

1. Лепский В.Е. Философия и методология управления в контексте развития научной рациональности / В.Е. Лепский // XII Всероссийское совещание по проблемам управления ВСПУ, – М.: Институт проблем управления им. В.А.Трапезникова РАН, – 2014.
2. Студенников І. Регіоналістика і регіонознавство: проблеми методології та категоріального апарату / І.Студенников // Регіональна історія України. Збірник наукових статей. – 2007. – Випуск 1. – С. 67-78.
3. Kotler Ph. Winning Global Markets: How Businesses Invest and Prosper in the World's High-Growth Cities / Kotler Ph., Kotler M.. – John Wiley&Sons, Inc., 2014. – 288 p.

Сацький П. В., к.іст.н., доц.
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

ПРОГРАМА РОЗВИТКУ БАВОВНИЦТВА В ПІВДЕННИХ РАЙОНАХ УРСР У 1950-1954 РР. Й ЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ КРИМУ З УКРАЇНОЮ

Період відбудови господарства СРСР після Другої світової війни характеризувався започаткуванням ряду волонтаристських проєктів. Більшість із них не мали належного економічного і соціального обґрунтування, а також не були обґрунтованими належним чином науково. Проте, ці проєкти мали явний політичний підтекст. Одним із таких проєктів, який мало бути реалізовано на території України, була програма розвитку бавовництва у південних районах УРСР.

У Херсонській, Одеській, Миколаївській та Запорізькій областях УРСР, як вказував досвід 1949-1953 рр., бавовну культивувати вдавалося, проте, врожайність цієї культури була надзвичайно низькою, а її вирощування потребувало значних капіталовкладень і праці. Досвід революційного наросування обсягів культивування бавовника і розширення його посівних площ у СРСР був до початку Другої світової війни у Середній Азії. І цей досвід планувалося застосовувати і на території УРСР із початком реалізації проєкту «будівництва комунізму» зведення Каховської ГЕС і Південно-Українського й Північно-Кримського каналів та системи зрошування південних районів України і північних районів Криму. Масштабне гідробудівництво в УРСР відбувалося паралельно із реалізацією проєкту такого масштабу в Середній Азії (будівництво Туркменського каналу).

Розвиток бавовництва для СРСР було принциповим політичним питанням, оскільки бавовник є стратегічною сировиною для країни, яка прагнула набути автаркії. Радянський

Союз після Другої світової війни і з початком холодної війни докладав значних зусиль заради здобуття незалежності від постачання сировини і технологій. Оскільки бавовна була сировиною як для текстильної промисловості, так і для військового виробництва, то для СРСР було принциповим питанням забезпечити собі потужні позиції у її виробництві. Проект вирощування бавовни у Європейській частині Радянського Союзу у розпал холодної війни міг мати явний політичний і військово-стратегічний контекст.

Культивування бавовника у південних районах території УРСР передбачало реалізацію під управлінням Міністерства бавовництва СРСР проекту будівництва Каховської ГЕС і Південно-Українського й Північно-Кримського каналів та системи зрошування 1200 тис. га площі земель в південних районах УРСР і 300 тис. га в північних районах Криму. Це будівництво носило системний характер оскільки, як відзначалося, південні райони УРСР (Херсонська і Запорізька області) й північні райони Криму мають схожі природно-кліматичні умови, як зазначав начальник Головного управління «Дніпробуд» Міністерства електростанцій СРСР С. Андріанов[1, с. 38]. Отже, масштабне будівництво мало на меті забезпечити сприятливі умови для сільськогосподарського виробництва в регіоні зі схожими кліматичними й природними умовами, який охоплював південні області УРСР і північні райони Криму. Будівництво Каховської гідроелектростанції мало на меті забезпечити створення єдиного Південного енергорайону в межах Подніпров'я, Херсонської, Миколаївської, Одеської областей і Криму. Створення цього енергорайону також мало на меті забезпечити електрифікацію аграрного виробництва в регіоні. Будівництво об'єктів Південно-Українського і Північно-Кримського каналів активно здійснювалося протягом 1951-1952 рр., а вже у 1952 р. постає питання про рентабельність реалізації такого дорогого і масштабного проекту. Також виявилось, що Міністерство бавовництва СРСР, котре мало здійснювати управління цим проектом, не справилось із поставленими завданнями і лише активна робота ЦК КП(б)У і Ради Міністрів УРСР дали змогу реалізувати значні обсяги проекту «будівництва комунізму» [2, с. 131]. Будівництво здійснювалося за прямого контролю і активної підтримки керівництва УРСР по всій трасі запланованих каналів. Ефект від підтримки будівництва керівництвом УРСР був значно більший ніж від керівництва ним зі сторони інституцій Союзного Уряду не лише на території УРСР до 1954 р., а і в Кримській області.

Бавовник активно культивувався у південних областях УРСР від 1949 р., причому, посівні площі цієї культури активно розширювалися щорічно. Так, за даними звіту Херсонського обкому КП(б)У для Політбюро ЦК КП(б)У за 1951 р. було окремо відзначено здійснення ряду організаційних заходів по збільшенню врожаю бавовника в усіх районах області у 1951 р. Зазначалося, що площі посівів бавовника у 1951 р. збільшено до 178 тис. га (на 11,3% порівняно з 1950 р.) [3, с. 33]. Культивування бавовника в Херсонській області нарощувалося екстенсивними методами, шляхом розширення посівних площ. Бавовник в УРСР культивувався в чотирьох областях республіки – Херсонській, Запорізькій, Миколаївській та Одеській. Проте, досвід культивування бавовника в південних областях України був не вдалим через низьку врожайність й низьке технічне оснащення культивування цієї культури. Нарощування вирощування бавовника в південних областях УРСР здійснювалося до 1952 р. Саме в той рік було отримано дуже низький врожай бавовни.

За оперативними даними зведення для ЦК КПУ по збиранню врожаю бавовника у 1954 р. на 16 жовтня було зібрано 11550 тон. При цьому, планом на 1954 р. передбачалося зібрати 45000 тон. Отже, на 16 жовтня 1954 р. було зібрано лише 25,66% бавовни від плану. Планом 1952 р. передбачалося зібрати врожай бавовни 277275 тон. За планом 1954 р. заготівля бавовни передбачалася вже у 6 разів менше від плану 1952 р., тобто лише 16% від плану 1952 р. На 16 жовтня 1952 р. було зібрано бавовни лише 11019 тон, тобто 3,97% від плану.

Тому цілком зрозуміло чому на 1954 р. план заготівлі бавовни було зменшено більш як у 6 разів. Якщо взяти дані по областях УРСР на 16 жовтня 1954 р., то найбільше було зібрано в Херсонській області – 4932 тон при плані 24675 тон, тобто 19,98%, по Запорізькій області було зібрано 4000 тон при плані 8400 тон, тобто 47,62%, по Миколаївській області – 548 тон при плані 3325 тон, тобто 16,48%, а по Одеській області – 2070 тон при плані 8600, тобто 24,07% [4, с. 34].

Дані на 21 грудня 1954 г. вказують на невисокі темпи зростання заготівлі бавовни. Так, було зібрано на цей час 17096 тон бавовни (37,99% від плану). На 11 грудня 1954 р. було зібрано 16637 тон (36,97% від плану). Лідером у заготівлі лишалась Херсонська область – 7019 тон (28,44% від плану), далі йшли Запорізька – 4827 тон (57,46% від плану), Одеська – 4285 тон (49,82% від плану) і Миколаївська – 966 тон (29,05% від плану) [5, с. 138]. Постанова ж Ради Міністрів УРСР від 30 вересня 1954 р. передбачала завершення заготівлі бавовни по Херсонській і Запорізькій областях до 10 листопада 1954 р., а по Одеській і Миколаївській до 15 листопада 1954 р. [6, с. 130]

У доповідних записках, які надавалися в ЦК КПУ Міністерством промислових товарів широкого вжитку УРСР вказувалося, що низькі темпи заготівлі бавовни обумовлено неорганізованістю роботи бавовносушарок у багатьох колгоспах, їх продуктивність низька, також сушарки не забезпечено паливом і кваліфікованими кадрами. Крім того, як зазначалося в доповідній, керівники Одеського і Миколаївського управлінь сільського господарства не надали належної допомоги колгоспам в організації заготівлі бавовни [7, с. 125]. У результаті, як зазначалося в офіційних звітах, через неналежну організацію збору бавовни на кінець 1954 р. починали зупинятися бавонопереробні заводи через нестачу сировини [6, с. 133].

Проте, у звіті Академії наук УРСР за 1953 р. відзначалося, що в середній смузі незрошуваних районів степової зони, в яких врожаї бавовни давали особливо низькі врожаї (менше ніж 2,5-3 центнера бавовни-сирцю з га), більш доцільно розвивати сільське господарство зерново-тваринницького спрямування. Натомість, у південних приморських районах Херсонської області рекомендувалося розвивати бавовняно-зернове спрямування із продуктивним тваринництвом. Наголошувалося на тому, що найбільш ефективним бавовництво може бути в районах із високою вологістю або в зрошуваних районах [8, с. 10]. Академія наук УРСР намагалась у своїх рекомендаціях не вступати в суперечність із планами радянського керівництва, а тому давала обережні рекомендації щодо розвитку бавовництва в південних областях України. Важливим моментом цих рекомендацій слід відзначити саме фактор зрошування як необхідний для розвитку бавовництва у степовій зоні.

Отже, розвиток бавовництва в південних областях УРСР не дав бажаних результатів через несприятливі природно-кліматичні умови і низький рівень технологічного і технічного оснащення сільськогосподарських підприємств. Проте, програма по розвитку цієї галузі стимулювала радянське керівництво пізньосталінського періоду до реалізації програми зрошування південних районів УРСР і північних районів Криму. Ця програма стала основоположною для формування передумов економічного розвитку цих регіонів як єдиного регіонального господарського комплексу й соціально-економічної інтеграції Криму з Україною.

Список літературних джерел

1. Стенограммы докладов начальника «Укрводстроя» тов. Бочкина А. Е. и начальника «Днепростроя» тов. Андрианова С. Н. о строительстве Каховской гидроэлектростанции,

Южно-Украинского и Северо-Крымского каналов. 1950 р. // Центральный державный архив громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України). – Ф. 1. – Оп. 24. – Спр. 236.

2. Секретарю ЦК ВКП(б) товарищу Маленкову Г. М. (від – П. С.) Начальника строительства Южно-Украинского и Северо-Крымского каналов А. Бочкина, Начальника политотдела строительства М. Щтефана. 31.I.1952 // ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 24. – Спр. 1773.

3. Отчет Херсонского обкома КП(б)У к докладу на Политбюро ЦК КП(б)У. 22 сентября 1951 г. // ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 24. – Спр. 813.

4. Сводка № 9 О заготовке хлопка-сырца урожая 1954 года от колхозов и совхозов Украинской ССР по состоянию на 16 октября 1954 года // ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 24. – Спр. 3577.

5. Сов. Секретно. Сводка о заготовке хлопка-сырца урожая 1954 года от колхозов и совхозов Украинской ССР по состоянию на 21 декабря 1954 года // ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 24. – Спр. 3577.

6. Секретарю Центрального Комитета КП Украины товарищу Бубновскому Н. Д. (від – П. С.) Начальника Укрглавзаготхлопрома Е. Гурина «О проверке сбора и сдачи хлопка-сырца колхозами и совхозами Украинской ССР на 15/XI-1/XII 1954 года. 11 декабря 1954 г. // ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 24. – Спр. 3577.

7. Цілком таємно. Секретарю Центрального Комітету ЦК КП України товарищу Бубновському Н. Д. (від – П. С.) Заступника Міністра промислових товарів широкого вжитку УРСР М. Пастушок. 2.XII.1954 // ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 24. – Спр. 3577.

8. Отчет об основных итогах научной деятельности учреждений Академии наук Украинской ССР за 1953 год // ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 24. – Спр. 3521.

Танцюра Ю.А., студентка
Національний авіаційний університет

ВИКОРИСТАННЯ ОПТИМІЗАЦІЙНИХ МІЖГАЛУЗЕВИХ МОДЕЛЕЙ РЕГІОНІВ

Оптимізаційні міжгалузеві моделі можуть бути використані для аналізу і прогнозу економіки країни на рівні регіонів та економічних секторів, для аналізу міжрегіональної та міжгалузевої взаємодії. Вони також є важливим інструментом для оцінки наслідків реалізації інвестиційних проектів.

Побудова та використання оптимізаційних моделей ґрунтуються на теорії міжгалузевого балансу і оптимального використання ресурсів, в дослідження яких внесли значну лепту нобелівські лауреати В. В. Леонтьєв і Л. В. Канторович.

Теоретичні моделі просторової економіки повинні включати опис взаємозв'язків великої кількості економічних, соціальних, науково-технічних, природних та інших факторів, що призводить до створення занадто складної математичної моделі. Своєю чергою, прикладні (аналітичні) моделі можуть спиратися лише на відомі кількісні зв'язки між факторами, що вимагають відмовитись від просторової моделі національної економіки.

Вважаємо, що за структурою оптимізаційна модель повинна складатися з блоків-регіонів, які пов'язані умовами використання ресурсів для досягнення загальних цілей, галузевої інфраструктури та транспортних шляхів між ними (див. рис.1).